చరిత్ర

మౌర్యుల కాలం నాటి ఆర్థిక పరిస్థితులు

- ప్రజల ప్రధాన వృత్తి వ్యవసాయం. రాజ్యానికి ప్రధాన ఆదాయం భూమి శిస్తు.
- మౌర్యుల కాలంలో భూమి శిస్తు 1/6 నుంచి 1/4 వ వంతు వరకు ఉండేది.
- వెండి నాణేలను ఫణ అని, రాగి నాణేలను కర్షపణ అని పిలిచేవారు.
- సంచార వర్తక శ్రేణులను పుగ అని, వాటి అధిపతిని సార్థవాహులు అని పిలిచేవారు.
- జాతక కథల ప్రకారం మౌర్య యుగంలో 18 రకాల చేతి వృత్తులు, పరిశ్రమలు ఉన్నాయి.
- గనుల తవ్వకం, ఆయుధాల తయారీ, మద్యం తయారీ నౌకా నిర్మాణం లాంటి రంగాల్లో ప్రభుత్వ గుత్తాధిపత్యం ఉండేది.
- గ్రీకు, శ్రీలంక (సిలోన్), బర్మా దేశంతో విదేశీ వ్యాపారం విరివిగా సాగేది.
- సుగంధ ద్రవ్యాలు, ముత్యాలు, వజ్రాలు, నూలు వస్త్రాలు, దంతపు వస్తువులు ముఖ్య ఎగుమతులుగా ఉండేవి.
- బంగారం, వెండి, గుర్రాలు లాంటివి ప్రధాన దిగుమతులు.
- అగ్రనోమోయిన్ అనే ప్రత్యేక అధికారులు రహదారుల నిర్మాణం, నిర్వహణను చూసేవారు.
- సుగంధ ద్రవ్యాలను యవనప్రియ అని పిలిచేవారు.

సామాజిక అంశాలు

- మెగస్తనీస్ ప్రకారం సమాజంలో ఏడు కులాలు ఉన్నాయి. అవి
  1) తత్త్వవేత్తలు
  2) వ్యవసాయదారులు
  3) సైనికులు
  4) పశుపోషకులు
  5) చేతిపనివారు
  6) మెజిస్ట్రేట్‌లు
  7) కౌన్సిలర్‌లు
- మెగస్తనీస్ ఇండికా నాటి సామాజిక పరిస్థితులకు ప్రధాన ఆధారం.
- భారతదేశంలో బానిస వ్యవస్థ లేదని మెగస్తనీస్ రాశాడు.
- సాంఘిక దురాచారాలు అధికంగా ఉండేవి. భారతదేశంలో బహుభార్యత్వం పెరిగిపోతూ ఉందని మెగస్తనీస్ రాశాడు.
- వర్ణ సంకర విధానం మౌర్యుల కాలంలోనే ప్రారంభమైంది.
- స్త్రీ కళాకారులను 'గనికులు' అని పిలిచేవారు.
- జంతు బలులు, జాతరలను నిషేధిస్తున్నట్లు 1వ ప్రధాన శిలాశాసనం పేర్కొంది.
- శిక్షలు కఠినంగా, నేరాలు తక్కువగా ఉండేవని గ్రీకు రచయిత ఎరియన్ పేర్కొన్నాడు.

మత సంబంధ విషయాలు

- అశోకుడు బౌద్ధ మతాన్ని ఆచరించినప్పటికీ అజీవక మతస్థుల కోసం బరాబర్ గుహల్లో సుధామ గుహలను తవ్వించి, దానం చేశాడు.

- అశోకుడు ధర్మమహామాత్రులను నియమించి నైతిక సూత్రాలను ప్రచారం చేశాడు.
- తొమ్మిదో ప్రధాన శిలాశాసనం ధమ్మానికి విస్తృతమైన అర్థాన్ని, వివరణను చెప్పింది.
- పరమత సహన విధానాన్ని 7, 12వ ప్రధాన శిలాశాసనాలు వివరిస్తున్నాయి.
- ధర్మమహామాత్రుల నియామకాన్ని అయిదో ప్రధాన శిలాశాసనం అంగీకరించింది.
- అశోకుడు తన 14వ పాలనా సంవత్సరంలో ధర్మమహామాత్రులను నియమించాడు.
- 'అశోకుడి దమ్మ విధానం లౌకిక బౌద్ధ మతం' అని ఆర్.జి. భండార్కర్ వ్యాఖ్యానించారు.
- 'అశోకుని అన్వేషణా ఫలితమే ధమ్మ' అని పేర్కొన్నది రొమిల్లా థాపర్.
- మొదటి శిలా శాసనంలో జంతుబలులను, జాతరల్లో గుమిగూడటాన్ని నిషేధించాడు.
- రెండో శిలా శాసనంలో వైద్యశాలలు, విశ్రాంతి గృహాల నిర్మాణం గురించి వివరించాడు.
- అశోకుడు తన 12వ పాలనా సంవత్సరంలో బరాబర్ కొండల్లో సుధామ గుహను అజీవకులకు దానం చేశాడు.

సాంస్కృతిక అంశాలు

- భారతదేశంలో లలిత కళల చరిత్ర మౌర్యులతోనే ప్రారంభమైంది.
- మౌర్యులు మొదటి దశలో చెక్కతో నిర్మించిన రాజప్రాసాదం పాట్నా వద్ద తవ్వకాల్లో లభించింది.
- కట్టడాల్లో గోధుమవర్ణపు రాయిని ఎక్కువగా వాడారు. గృహ వేదికల నిర్మాణానికి గ్రానైట్ రాళ్లు వాడారు.
- అశోకుడి కాలంలో స్మారక చిహ్నాలు/ కీర్తిస్తంభాలు పెద్దసంఖ్యలో వేశారు.
- డాక్టర్ కుమారస్వామి అనే చరిత్రకారుడు మౌర్యుల కాలం నాటి కళలను 'ఆస్థాన కళ', 'జనప్రియ కళ'గా వర్గీకరించాడు.
- అశోక స్తంభాల నిర్మాణానికి ఎర్ర చుక్కలున్న తెల్లటిరాయి (మధుర), నలుపు చుక్కలున్న ఇసుక రాయి (చూనార్)లను ఉపయోగించారు.
- అశోక స్తంభాలను తయారు చేసే నిపుణులు ఎక్కువగా తక్షశిల నుంచి వచ్చేవారు.
- అశోక స్తంభాల్లో మూడు భాగాలున్నాయి. 1. శిలావేదిక 2. ధర్మచక్ర చిహ్నం 3. తలకిందులుగా ఉన్న పద్మం.
- అశోక స్తంభాల్లోని శిలా వేదికలపై ఎక్కువగా నెమళ్ల బొమ్మలను చెక్కేవారు.
- భారత జాతీయ చిహ్నం 'సింహ తలాటం'ను సారనాథ్ స్తంభం నుంచి స్వీకరించారు.
- లెస్‌నగర్ (మధ్యప్రదేశ్) లోని యక్షిణి శిల్పం, పర్ఖామ్ (మధుర, ఉత్తర్ ప్రదేశ్)లోని యక్షుడి శిల్పం, దిదార్‌గంజ్ (బిహార్)లోని శిల్పాలు జనప్రియ కళకు మంచి ఉదాహరణలు.
- సాంచీ స్తూపం మధ్యప్రదేశ్‌లోని భోపాల్ వద్ద ఉంది. దీని వ్యాసం 121.5 అడుగులు కాగా స్తూపం ఎత్తు 77.5 అడుగులు (విదిశ దగ్గర ఉంది).
- అశోకుడు, అతడి మనవడు దశరథుడు బుద్ధ గయ వద్ద ఉన్న బరాబర్ కొండల్లో గుహలను నిర్మించి, అజీవకులకు దానం చేశారు.
- సుధామ, లోమాస్‌రుషి గుహలు బరాబర్ కొండల్లో ఉన్నాయి.
- సుధామ గుహను అశోకుడు, గోపికా గుహను దశరథుడు నిర్మించారు. భారతదేశ మొదటి రాతి గుహాలయాల నిర్మాణం మౌర్యులతోనే ప్రారంభమైంది.
- భారతదేశంలో అతి ప్రాచీన స్తూపం పిప్రావహ.
- అశోకుడి రాంపూర్వా స్తంభంపై వృషభ శిఖరం ఉంది.
- రుమ్మిందై స్తంభంపై గుర్రం శిఖరం ఉంది.
- సారనాథ్ స్తంభంపై (ఉత్తర్ ప్రదేశ్) నాలుగు సింహాలున్నాయి. స్తంభ ఫలకంపై ఏనుగు, ఎద్దు, అశ్వం, సింహం శిల్పాలున్నాయి.

- ఏనుగు శిల్పం తూర్పు దిక్కున, ఎద్దు పశ్చిమ దిక్కున, సింహం ఉత్తర దిక్కున, అశ్వం దక్షిణ దిక్కున ఉన్నాయి. వీటి మధ్య ధర్మచక్రం చెక్కారు.
- అహిచ్ఛత్ర ప్రాంతంలో మౌర్యుల కాలం నాటి మట్టిపాత్రలు, మట్టితో చేసిన మాతృదేవతల ప్రతిమలు బయటపడ్డాయి.
- తక్షశిల ప్రాంతంలో టెర్రాకోట వస్తువులతో (ఆట వస్తువులు, పాచికలు, పూసలు, ఆభరణాలు) పాటు నాలుగు బంగారు గాజులు లభించాయి.
- ఆట వస్తువుల్లో ఎక్కువగా చక్రాలున్న జంతువుల బొమ్మలు లభించాయి. వాటిలో ఏనుగు బొమ్మ వారికి ఎంతో ప్రీతిపాత్రమైందిగా కనిపిస్తుంది.

రచయిత: బొత్స నాగరాజు

www.eenadupratibha.net